

Конончук Тетяна Іванівна,
завідувачка і професорка кафедри
української філології та суспільних наук
Академії адвокатури України, кандидат
філологічних наук, доцент

ЗАХИСТ ПРАВА НА ЖИТТЯ В ЛЕКСИЧНІЙ СТРУКТУРІ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ТЕКСТУ

(за народною епопеєю «Безкровна війна» Олеся Волі)

Як відомо, документальний текст передбачає донесення фактичних реалій. Відповідно він органічно наповнюється лексемами, які позначають їх.

Для аналізу візьмемо народну епопею «Безкровна війна» відомого українського письменника Олеся Волі (справжнє прізвище – Олександр Міщенко). Це видання є наслідком тривалої праці автора по збиранню свідчень про трагічний час Голодомору 1932-1933 років в Україні.

Передують свідченням у 1 томі слова з Біблії, з розділу до Коринтян: 2: 4: «Від великої скорботи і туги серця я писав вам з рясними сльозами не для того, щоб вас засмутити, а щоб ви пізнали любов, яку без міри я маю до вас». Наведені слова апостола Павла співзвучні з настроєм письменника відкрити істину. Ця істина моторошна. Відповідно лексичний дискурс тексту трагічний, наповнений лексемами, що позначають реалії 1930-1934 років в Україні. Це історизми того часу.

У доробку письменника ці лексеми спочатку були визначеннями реалій Голодомору на Полтавщині, звідки автор родом і де починав записувати свідчення. Потім він пішов усією Україною, де в 30-ті роки ХХ ст. лютував голод. І виявилось, що ці реалії типові, оскільки підрадянська Україна вся була охоплена спричиненим владою голодом. Відповідно лексеми типово маркують час в усіх регіонах України, крім західних областей, які не були під Радянською Україною і не зазнали Голодомору. Аналізоване видання є своєрідним підсумком багаторічної праці, якій передували книги «Безкровна війна» (1991) і «Мор» (1993, 2002).

Слово Олеся Волі влучне, афористичне, містко відображає взятую для розгляду проблематику. Відтак назви його книг для вдумливого читача кажуть дуже багато. Лексеми-визначники постають як викриття більшовицької системи, як історичне донесення істини, як захист

народу від повторення подібного. Серед характерних лексем, зокрема, такі: колгосп, буксири, червона мітла, голодуха, непритомний, мертві, холодна, «куркулі», активісти, хлібні карточки, колективізація, маторжаники, галушки, лобода, «чорний ворон», торгсин, смерть.

Текст вибудовано у формі новел-свідчень. Кожна новела – це розповідь про пережите, про етапи входження хліборобів у фантазмагоричний голод, про призвідців голоду, про втрати рідних, близьких, земляків, про способи виживання, про пошуки їжі, про ризиковану допомогу з боку окремих представників місцевої влади, про жорстокість більшовицьких активістів, про інструкції від центральної влади, про хлібовибирання з колгоспів, із селянських господарств, про реквізиції, виселення непокірних. Текст наповнений лексемами, які характеризують буття голодної людини, її психологію, що витікає з моторошних обставин Голодомору.

Перед кожною новелою-свідченням письменник подає довідки про населений пункт оповідача. Вони показують втрати у роки Голодомору і Другої світової війни. Наведена статистика виявляє, що втрат під час Голодомору було набагато більше, аніж у війну з фашистами. Наприклад: «Донець Опанас Васильович народився в селі Партизани (до 1930 року – Рикове) Генічеського району. (...) У роки Другої світової війни загинуло 517 партизанівців. Голодовка 1933 року викосила понад 1250 душ» [2, с. 560].

Отже, народна епопея «Безкровна війна» Олеся Волі показує, як лексика документального тексту влучно маркує час Голодомору 1932-1933 років в Україні, виявляє всеохопне порушення права людини на життя.

Список використаних джерел

1. Воля О. Безкровна війна : народна епопея : у 2 т. - Т. 1. Житомир, 2019. 1072 с.
2. Воля О. Безкровна війна : народна епопея : у 2 т. - Т. 2. Житомир, 2019. 928 с.
3. Воля О. (Міщенко) Мор: книга буття України. Київ, 2002. 1152 с.